

REVOLUȚIA ROMÂNĂ ȘI REZISTENȚA ARMATĂ ANTIRUSEASCĂ DIN MOLDOVA (1848)

Ela Cosma*

Abstract. *Historiography has traditionally described the revolutions of 1848 in the Romanian Lands especially as reflecting the programmes shaped by Transylvanian, Wallachian and Moldavian revolutionaries. The military component of the Romanians' revolutions was thus neglected.*

In Moldavia, the first Romanian revolution started on 27 March 1848 was followed by exemplary arrests enforced by local repression troops. As Moldavia also suffered Russia's first invasion (June 1848) and longest occupation (July 1848 – October 1850), inner opposition was apparently impossible, so historiography focused on the outstanding Moldavian emigration.

Our study brings unknown testimonies from the Military-Historical Archive in Moscow that prove the Romanian armed resistance on Moldavian soil. Russian military documents reveal the organization of the Polish South Legion, while Austrian consular reports present the planned Romanian armed insurrection in Moldavia (June–September 1848). The Tsarist sources denounced: the fight for independence and national unity of the Moldavians; their armed efforts aimed at removing the Russians; arms trafficking in Moldavia; armed forces of mountain inhabitants and hunters concentrated in the Curvature Carpathians; the training camp in Grozești (Oituz); the guerrilla fighters in the Ploșnița mountain beating off the Cossacks.

In April–September 1848, highpoint of the Romanian-Polish military collaboration was the South Legion of the Polish Republic, sustained by Romanian logistics and manpower, with operational basis in Grozești and military deployment in southern Moldavia and north-eastern Wallachia. By autumn 1848, the armed resistance of the Romanians and Poles was scattered and destroyed by the Tsarist troops of the 5th army corps, led by general Alexander Nikolaevich Lüders. Minutely described by the Russian campaign diary, the military occupation of the Romanian Principalities lasted until autumn 1850.

Keywords: Romanian Principalities, Russian occupation, 1848 Revolution, armed insurrection

Istoriografia română a descris în mod tradițional revoluțiile de la 1848 din Țările Române, în special prin prisma programelor făurite de revoluționarii transilvăneni, munteni și moldoveni. S-a accentuat unitatea programatică evidentă a revoluțiilor de la 1848 din toate teritoriile românești, totuși s-au omis adesea petele albe (precum Basarabia și Bucovina) și nu s-a acordat atenție aproape deloc altor aspecte importante.

* Cercetător științific I, dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca; email: ela_cosma@yahoo.com.

Astfel, a fost neglijată componenta militară a revoluțiilor românilor, fie din motive științifice (cum ar fi lipsa preocupării și puținele documente militare editate) ori non-științifice (ascunderea conflictelor armate și proslăvirea înfrățirii popoarelor după cel de-Al Doilea Război Mondial, cu menajarea sensibilității istoriografiei rusești).

În Moldova a izbucnit prima revoluție românească, la 27 martie 1848, la Hotel Petersburg din Iași. A fost urmată de arestări exemplare desfășurate de forțele represive locale, conduse de fiul domnitorului Mihail Sturdza, beizadeaua Grigore. Așa cum rezultă din mențiunile repetate ale agenților consulari austrieci Timoni și Eisenbach, la București și Iași revoluția din spatele revoluției era cea antițaristă. Chiar dacă „revoluția în miniatură” de la Hotel Petersburg (George Barițiu)¹ pare a se fi derulat sub intervențiile moderatoare și conciliante ale consulului rus Tumanski², adevărata luptă a revoluționarilor moldoveni autoexilați în Ardeal și Bucovina s-a dus pentru îndepărtarea cizmei rusești.

De fapt, multă vreme s-a minimalizat revoluția de la Iași, cu atât mai mult cu cât Principatul Moldovei a suferit prima invazie rusească (iunie 1848) și cea mai lungă ocupație militară țaristă (iulie 1848 – octombrie 1850). Aici părea imposibilă orice opoziție internă, așa că istoriografia s-a focusat asupra remarcabilei emigrații moldovene, autoarea programelor și presei revoluționare create de Mihail Kogălniceanu și frații Hurmuzaki, pentru care au militat și Ion Ghica, Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Alecu Russo, Alexandru Ioan Cuza.

Cu toate acestea, izvoare consulare străine și surse arhivistice recente (descoperite în Arhiva Istorico-Militară din Moscova) dovedesc rezistența armată românească pe pământul Moldovei din primăvara până în toamna anului 1848. Se urmăreau detronarea lui Mihail Sturdza, alungarea puterii protectoare a Rusiei, cu ajutorul puterii suzerane a Turciei și al marilor puteri (Franța, Anglia). Scopul final era dobândirea independenței naționale și unirea tuturor românilor într-un singur stat.

Luptătorii puțin cunoscuți ai rezistenței interne au fost boierii moldoveni din eșalonul doi, membri ai familiilor Cantacuzino, Aslan, Rosetti, Ghica, Moruzi. Aceștia nu au luat calea exilului, continuând lupta acasă și suferind consecințele ei: surghiunul, arestările, degradarea, deportarea și moartea.

Mai înainte de toate, românii moldoveni au fost inițiatorii și colportorii unei idei absolut inacceptabile pentru imperiali. Căci, cum ar fi putut fi calificat altfel gândul unificării statale a tuturor celor vorbitori de limbă română? O astfel de idee reprezenta, neîndoielnic, un pericol iminent pentru ruși și austrieci, o adevărată

¹ George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei. Pe două sute de ani din urmă*, vol. II, ediția a II-a, Inspectoratul pentru Cultură al județului Brașov, Brașov 1994.

² Gheorghe Platon, *Începuturile revoluției române. Mișcarea revoluționară din Moldova*, în tratatul Academiei Române, *Istoria românilor*. Vol. VII, tom I. *Constituirea României moderne (1821–1878)*, coord. Dan Berindei, Edit. Enciclopedică, București 2003, p. 248–258.

bombă cu ceas. Era o amenințare chiar mai înfricoșătoare decât înarmarea propriu-zisă a revoluționarilor români.

Informatorii străini surprindeau traficul de arme în Moldova, în spatele căruia se afla dorința unificării și independenței naționale românești. La 3 mai 1848, în raportul secret al consilierului țarist Cocea către Kotzebue, consulul general al Rusiei în Principatele Române, se specifica textual:

„Până la evenimentele din Iași, desfășurate între 26 și 30 martie, boierii cei mai importanți aveau intenția să concentreze forțele armate în munți, lângă moșia lui Nicolae Ghica. Acesta adunase mulți plăieși și vânători, având probabil 5.000 de arme și tot atâtea săbii de la [boierul] Aslan, urmând să aștepte revoluțiile din Transilvania, Bucovina, Galiția și din Polonia noastră, ca să se ridice împotriva domnitorului, să-l omoare împreună cu fiii săi și să se unească cu bucovinenii și galițienii, ca să realizeze unitatea și independența neamurilor (племен) ce vorbesc limba română.”³

Așadar, rușii aveau cunoștință de faptul că revoluțiile românilor din Transilvania și Bucovina tindeau să realizeze „unitatea și independența” tuturor vorbitorilor limbii române. De aceea, misiunea țariștilor era aceea de a nimici din rădăcină duhul răzvrătirii pe plaiurile moldovene. Dar și după autoexilarea lor din Moldova, boierii revoluționari visau și activau pentru „unirea Transilvaniei, Valahiei, Bucovinei și Moldovei, pentru formarea unui singur stat”⁴.

De fapt, spiritul de prevedere al țarului Nicolae, supranumit „jandarmul Europei”, s-a manifestat încă înainte de izbucnirea evenimentelor revoluționare pe plan european. Dovada constă în ucazul emis în 24 februarie / 2 martie 1848, în scopul de a pune armata țaristă pe picior de război, pentru a acționa împotriva anarhiei⁵.

Abia fusese anihilată mișcarea revoluționară din capitala Moldovei, că, la 1 aprilie 1848, în capitala Imperiului rus s-a aprobat marșruta diviziei de cavalerie ușoară nr. 5, cu destinația Iași⁶. Întrucât consulul general țarist Kotzebue solicitase deja trimiterea unui ajutor militar rusesc în Moldova, la 5 aprilie guvernatorul Basarabiei porunca întărirea pazei la Prut și a efectivelor de rezervă, cantonate în

³ [Basarabia,] 5 aprilie 1848. Corespondența confidențială a guvernatorului general al Basarabiei și Novorusiei cu consulul general al Rusiei în Principatele Române, Karl Evstafievici Kotzebue. Arhiva Ministerului de Externe al Imperiului Rus din Moscova, Fondul Consulatului Iași (1848), opis 469, dosar 583, file 35–41. Publicat în *Armatele imperiale austro-ruse și românii la 1848–1849*, vol. II, *Corespondență și rapoarte militare*, ed. Ela Cosma, Daniela Deteșan, Angela Stîcalin-Colin, Tatiana Onilov, Edit. Argonaut – Symphologic Publishing, Cluj-Napoca – Gatineau, 2012, doc. 20, p. 37–39.

⁴ Galați, 3 și 6 mai 1848. Rapoartele confidențiale ale consulului rus din Galați, T. Cocea, către consulul general rus Kotzebue și consulul rus din Iași, Feodor Antonovici Tumanski. Arhiva Ministerului de Externe al Imperiului Rus din Moscova, Fondul Consulatului din Iași (1848), opis 575, dosar 583, filele 34–42. Publicat *ibidem*, doc. 23–24, p. 45–51.

⁵ Sankt Petersburg, 24 februarie / 2 martie 1848. Ucazul țarului Nicolae I către ministrul rus de Război. „Journal d’Odessa”, nr. 21, 12/24 martie 1848, 87–88. Publicat *ibidem*, doc. 18, p. 32–35.

⁶ Sankt Petersburg, 1 aprilie 1848. Nota lui N.N. Annenkov, de la Cancelaria Ministerului rus de Război către generalul Feodor Feodorovici Berg. Arhiva Istorico-Militară din Moscova, Fond 846, opis 16, dosar 5333. Publicat în: *Ibidem*, doc. 19, p. 35–37.

localitatea de graniță Sculeni⁷, aflată la nici 30 km de Iași. Depeșa Ministerului rus al Afacerilor Externe din aceeași lună se referă la situația politică din Principatele Moldova și Muntenia, precum și la ocuparea lor de către armată, în caz de revolte⁸.

Consilierul Cocea arăta că, la apariția depeșei Ministerului rus referitoare la ocuparea Moldovei și Munteniei de către armata țaristă, în caz de revolte, au apărut neînțelegeri între revoluționarii moldoveni și „făuritorii independenței plaiului (țării)”.

„Vasile Ghica, Constantin Moruzi⁹, Iepurean¹⁰ și frații Rosetti¹¹ au purtat discuții aprinse cu Nicolae Ghica și cu Grigore Cuza¹², care ulterior s-au îndepărtat de primii. Nereușita celor dintâi menționați i-a oprit pe majoritatea boierilor, aceștia hotărându-se să aștepte urmările acțiunilor puterii protectoare [Rusia, ce a intervenit] prin intermediul generalului Duhamel¹³, nutrind speranța că domnitorul Sturdza, împreună cu nesuferiții săi fii, va fi în sfârșit îndepărtat, iar viitorul domn al plaiului (țării) va fi ales dintre principii străini.”¹⁴

Într-un dosar conținând arhiva consulatului austriac din Galați, Ștefan Pascu semnaleză un memoriu adresat lui Christian Wilhelm Huber, consulul habsburgic din orașul de la Dunăre, de boierul moldovean Răducan, probabil Rosetti¹⁵. Proiectului îi lipsesc începutul, datarea și localizarea, dar istoricul citat deduce că a fost întocmit în iunie 1848 și i-a parvenit consulului c.c. din Galați pe la finele lunii septembrie 1848.

Memoriul boierului Răducan înfățișează, nici mai mult, nici mai puțin, decât planul de insurecționare armată a Moldovei pentru cauza românească, pentru detronarea lui Mihail Sturdza și respingerea armatelor imperiale rusești. Planul propunea încheierea unei rețele de conducători ai insurecției, recrutați dintre oamenii devotați cauzei naționale, cu acoperirea teritoriului întregului Principat al Moldovei, conform traseului ce trebuia urmat de persoana menită să organizeze insurecția, astfel:

1 – din punctul de pornire *Galați*, se ajungea în județul *Râmnic*, cu atragerea boierului *Alecu Roznovanu*; 2 – din *Râmnicu Sărat*, drumul continua în districtul *Bârlad*, unde era *Lascăr Catargiu*, un tânăr curajos și de ispravă, căruia agentul de

⁷ Vezi supra, nota 3.

⁸ Vezi supra, nota 4.

⁹ Constantin Moruzi = prinț, mare proprietar de moșii de o parte și de alta a Prutului, acuzat de complot împotriva domnitorului Mihail Sturdza, arestat, închis, apoi deportat de ruși în gubernia Ekaterinoslav.

¹⁰ Emanuil Costache Epureanu (Iepurean) = supus moldav, arestat la Iași de domnitorul Mihail Sturdza (aprilie 1848).

¹¹ Frații Rosetti = Alecu și Nicolae Rosetti-Roznovanu, mari boieri cu moșii în Moldova, lângă Bârlad, cu bogată activitate revoluționară.

¹² Grigore Cuza = revoluționar, boier moldovean, unchiul lui Alexandru Ioan Cuza.

¹³ Alexandr Duhamel = comisarul extraordinar rus trimis în Principatele Române în aprilie 1848.

¹⁴ Vezi supra, nota 4.

¹⁵ Ștefan Pascu, *Contribuții la cunoașterea mișcării revoluționare de la 1848 din Moldova*, „Studia Universitatum Babeș et Bolyai”, tomus III, nr. 8, series IV, fasciculus 2, Cluj 1958, p. 105–107.

legătură trebuia să îi adreseze parola: „Lascarache, frate iubite, crede, ascultă, lucrează și taci!”; 3 – în ținutul Iașilor mișcarea se bizuia pe *Mihail Cantacuzino Pașcanu*, un „vechi exaltat, vesel, cinstit și bine intenționat”; 4 – la *Dolhasca*, pe drumul dintre Iași și *Dumbrăvenii Sucevei*, era *Sebastian Cananău*, „flăcău tomnatec, cinstit și cu influență”; 5 – în aceleași părți trebuia atras *Constantin Hurmuzaki*, „bărbat învățat și plin de calități, cu mare influență în *Moldova și Bucovina*”; 6 – la *Miclăușeni* se afla *Alecu (Alexandru) Sturdza*, onest, „cam slab de înger însă, se lasă în grija soției, o doamnă foarte deșteaptă, care-l conduce cu pricepere”; 7 – la *Iași* era și *Nicolae Canta*, „vechi moldovean respectat” în rândul bătrânilor boieri; 8 – la *Răcăciuni*, pe drumul de la *Bacău la Focșani*, era moșia lui *Vasile Sturdza*, bărbat respectabil și temeinic; 9 – în districtul *Bacău* trăiau frații *Enacache și Costache Rosetti-Tețcani*; tot aici era *Lascăr Rosetti* din *Orașa*; 10 – între *Răcăciuni și Căiuți* se aflau moșiile lui *Răducan Rosetti* însuși, iar de aici se ajungea: 11 – la *Comănești*, la *Nicu Ghica*.

Ștefan Pascu consideră că planul era „chibzuit, realizabil în împrejurări mai puțin vitrege, deoarece cele mai multe dintre persoanele indicate erau într-adevăr oameni de nădejde, verificați în diferite împrejurări”, evidențiind patriotismul lui Nicolae Canta, Vasile Sturdza, Alecu Sturdza-Miclăușanu, al fraților Vasile și Nicu Ghica, Lascăr Catargiu, Costache Rosetti-Tețcanu, Constantin Hurmuzaki (fiul lui Docsaki), Alecu Rosetti Roznovanu.

Presupusul autor al proiectului, Răducanu Rosetti, se afla în exil în Turcia, la Brusa, unde a stat vreo 7 luni în surghiun, până la finele lui septembrie 1848. După eliberare, el a mai rămas aproape un an la Constantinopol, scriind numeroase memorii împotriva lui Mihail Sturdza, pe care le-a prezentat marelui vizir Reșid pașa și ambasadorului englez la Poartă, Canning¹⁶.

Rezistența armată propriu-zisă din Moldova s-a concentrat, din primăvara până în toamna lui 1848, în jurul Legiunii Poloneze de Sud. Aceasta se formase încă din 1842 sub conducerea democraților polonezi Faustyn Filanowicz și Ioan Loga. În ajunul revoluției pașoptiste, membrii Legiunii poloneze era pregătiți pentru a deveni o forță de șoc, aptă să răstoarne guvernarea lui Mihail Sturdza și să declanșeze o nouă răscoală în Galiția¹⁷.

Între aprilie–august 1848, polonezii lui Loga au strâns rândurile în tabăra stabilită la Grozești (astăzi Oituz, județul Bacău), aproape de Onești, în sudul Moldovei. Aici se făcea instrucție militară și se turnau tunuri. Polonezii, care s-au înarmat cu susținerea financiară a boierilor români revoluționari, frații Leon și

¹⁶ Vezi supra nota 15.

¹⁷ Dimitrie Gh. Ionescu, *Date noi despre episodul polonez în revoluția munteană din 1848*, „Romanoslavica”, VIII, 1963, p. 83; Ovidiu Bădina, *Participarea grupării democrat-revoluționare poloneze la acțiunile revoluționare din Moldova și Țara Românească*, „Studii și materiale de istorie modernă”, vol. VIII, Edit. Academiei RPR, București 1963, p. 68–69.

Gheorghe Cantacuzino, aveau propriul lor steag tricolor, cu un vultur alb pe un câmp roșu, care purta inscripțiile: *Legia Potudniowa Pospolitey Polskiej* (Legiunea de Sud a Republicii Poloneze), și *wolność, równość, niepodległość, braterstwo* (libertate, egalitate, independență, fraternitate). În toamna lui 1848, steagul Legiunii Poloneze de Sud a fost capturat de ruși¹⁸.

La începutul lunii august 1848, ziarul sibian „Siebenbürger Bote” aduce știri din Iași, relatând că „Alexandru Aslan, moșier bogat din ținutul Bacău, a proclamat alungarea lui Sturdza și libertatea Moldovei și a înălțat steagul național în numele constituției adoptate triumfal la București”¹⁹. Relatarea arăta că boierul moldovean Aslan, alt sponsor principal al Legiunii Poloneze de Sud, era unul dintre promotorii revoluției generale în ambele Principate Române, iar polonezii înarmați ai lui Loga erau gata de luptă pentru cauza românească.

Generalul țarist Hasford a fost informat, la 13 august 1848, de către comandantul român Sava de la Oituz (post aflat aproape de granița Moldovei cu Transilvania), că în apropierea satului Grozești, pe muntele Ploșnița (*гора Плошнице*), apăruseră circa 40 de bărbați înarmați, majoritatea polonezi. Hasford a trimis imediat împotriva lor 2 *sotnii* (*сотня*)²⁰ din regimentul nr. 43 de cazaci de pe Don. În aceeași zi, Hasford i-a cerut comandantului suprem al corpului 5 al armatei rusești de intervenție, generalul Alexander Nicolaevici Lüders, trimiterea unui detașament țarist care să-i lichideze pe polonezi și să-i potolească pe moldoveni. La 14 August, Lüders a ordonat trimiterea unei patruli de cavalerie dincolo de râul Siret, pe valea Troțușului, de-a lungul drumurilor ce duc de la Târgu Ocna la Bacău și Adjud²¹.

Astfel, rușii s-au folosit de prezența poloneză în zonă pentru a continua ocuparea militară a unei țări care nu avea nevoie de pacificare.

La 26 august, locotenentul de stat major (*поручик*) Dracevski îi raporta locotenent-generalului Hasford cum a sosit cu 2 *sotnii* căzăcești la Ploscuțeni (17 august), a trecut Siretul la Burcioaia, înaintând spre Adjudul-Nou, apoi, a doua zi (18 august) spre Grozești, dar pe valea Troțușului, în Negoiești, a aflat despre banda de rebeli de pe muntele Ploșnița, lângă Grozești, pe moșia prințului Dimitrie Cantacuzino, care locuia acolo. *Vornicul*²² din Grozești și comandantul Sava le-au spus cazacilor că, la apropierea rușilor, rebelii au fugit în munți. Noaptea era imposibil să străbați „pădurile și locurile de netrecut ale Carpaților”, așa că

¹⁸ *Campania militară țaristă în Țările Române. Documente militare*, vol. III – Komarov & Nepocoiciți: *Jurnal de campanie*, ed. Ela Cosma, Tatiana Onilov, Angela Sticalin-Colin, Alexander Stykalin, Argonaut Publishing – Sympologic Publishing, Cluj-Napoca – Gatineau 2017, doc. 10, 57, p. 232.

¹⁹ *Alexander Aslan, ein reicher Guthsbesitzer im Distrikte Bakeu, daselbst Sturdza's Entfernung und die Freiheit der Moldau proklamirt und die Nationalfahne im Namen der zu Bukrest im Triumphe eingeführten Konstitution aufgepflanzt hatte*, „Siebenbürger Bote”, no. 81, Sibiu 9 august 1848, p. 328.

²⁰ *Sotnia* (*сотня*) = unitate de circa 100 de cazaci.

²¹ *Campania militară țaristă în Țările Române*, doc. 8, p. 46–47.

²² *Vornic* = funcționar rural din administrația satelor românești, responsabil cu distribuirea corespondenței, convocarea sătenilor la adunări obștești, anunțarea publică a noutăților.

Dracevski s-a mulțumit să interogheze mai mulți săteni. Aceștia au mărturisit că pe muntele Ploșnița erau 60 de rebeli înarmați cu puști, pistoale și săbii, cei mai mulți polonezi, dar și unguri și români, conduși de căpitanul lor, un anume Karl Schmidt, intendentul (administratorul) moșiei prințului Cantacuzino. Boierul Aslan, proprietarul târgului Onești, le trimitea zilnic căruțe cu alimente, iar rebelii se antrenau trăgând cu pușca²³.

Numele real al căpitanului Karl Schmidt era Kashenski (Kashinski), fiind polonez de origine²⁴.

În ce-l privește pe Aslan, proprietarul comunei Onești, acesta a fost pedepsit de guvernul moldovean pentru sprijinul acordat polonezilor, fiind demis din funcția de *hatman*²⁵ (8 iunie), surghiunit la moșia lui, interzicându-i-se să scrie scrisori și să primească oaspeți (iulie 1848). La 2 februarie 1849 Lüders a cerut, iar la 6 februarie Mihail Sturdza a emis ordinul pentru arestarea lui Aslan. 200 de soldați l-au ridicat de pe moșia sa din Onești (14 februarie 1849), prin surprindere, altfel n-ar fi reușit, căci boierul era bine înarmat. A fost dus în lanțuri la mănăstirea Cașin (ținutul Bacău). Soția sa, însărcinată în 6 luni, s-a îmbolnăvit de inimă-rea și a murit, la vârsta de 34 de ani, lăsând în urmă 7 copii mici. La 22 martie 1849, Gheorghe Cărstescu, cumnatul lui Aslan și fratele soției sale, l-a implorat pe Sturdza să-l elibereze pe arestatul bolnav, ca să nu rămână copiii săi și fără tată, după ce-și pierduseră mama. La 25 martie 1849, Lüders i-a cerut domnitorului să-l elibereze pe Aslan de la Cașin, dar să-l proscie într-un loc depărtat de graniță²⁶.

Un alt document țarist menționa încercarea de revoltă din 3 august 1848, înfăptuită de „o șaică a turburătorilor polonezi”, adică 113 oameni înarmați, venind călări sau pe jos, comandați de Gheorghe Scarlati (cunoscut ca Charles de Palle, el recrutase polonezi la Galați în 1842) și, probabil, de însuși Filanowicz (sub alt nume). Banda poloneză s-a îndreptat spre Grozești (20 august 1848), ajungând la Bârlad, trecând prin ținuturile Bacău (4 septembrie) și Putna, traversând Munții Vrancei și ai Buzăului și sosind la mănăstirea Vintilă Vodă (14 septembrie), în Muntenia. Auzind aici despre căderea revoluției de la București, polonezii au mers la Lopătari (județul Buzău), de unde voiau să treacă munții Carpați în Transilvania. Istoricii români arată că, între 22–30 septembrie 1848, cu ajutorul armatei țariste, legiunea a fost distrusă, 35 de polonezi fiind arestați și trimiși în Basarabia, apoi deportați în Rusia, iar românii arestați au fost aruncați în închisoarea de la Buzău. Alți polonezi, printre care chiar Filanowicz, au reușit să scape în Ardeal, unde s-au înrolat ulterior în armata generalului polonez Józef Bem²⁷. Ironia soartei face că maghiarii l-au ucis pe antițaristul Filanowicz, acuzându-l tocmai că este spion rus²⁸.

²³ *Campania militară țaristă în Țările Române*, doc. 7, p. 44, doc. 8, p. 200–201, p. 208–209.

²⁴ Ovidiu Bădina, *op. cit.*, p. 68.

²⁵ Hatman = comandant militar sau căpitan în armata moldavă.

²⁶ Ovidiu Bădina, *op. cit.*, p. 71.

²⁷ T. Holban, *Emigrația polonă în anii 1831–1848 și influența ei asupra mișcărilor de independență ale românilor*, „Revista istorică”, XX, nr. 10–12, 1934, p. 340–341; Nicolae Bocșan,

Documentele militare analizate de noi relevă însă rolul esențial jucat de armata Rusiei în distrugerea Legiunii Poloneze de Sud din Moldova. *Oberquartiermeister* colonelul (*полковник*) Artur Adamovici Nepocoiciți consemna în jurnalul campaniei militare țariste că, în prima săptămână a lui septembrie 1848, la mănăstirea Vintilă Vodă sosiseră 200 de polonezi, unguri și alte naționalități, dintre cei alungați de cazaci din împrejurimile Grozeștilor.

Când, la jumătatea lui septembrie 1848, corpul 5 al armatei rusești a pătruns sub comanda generalului suprem Lüders la Focșani, în Muntenia, aici mai existau 2 focare revoluționare. Rebeliunea era în toi în Oltenia, iar în județul Focșani mai adăsta o parte dintre fugarii de la Grozești. Colonelul rus Skariatin a urmărit cu 4 *sotnii* căzăcești 56 de polonezi până la Popești, sosind la Râmnicu Sărat (17 septembrie 1848). Skariatin l-a arestat pe Perețianu, șeful trupei revoluționare alcătuite din 75 de români. La 19 septembrie, sublocotenentul Ciurbakov (*Чурбаков*) cu 21 de cazaci a prins în Lopătari 33 de polonezi înarmați, dintre care 7 au fost uciși, 6 grav răniți și 20 au fost trimiși la Buzău²⁹.

Așadar, mărturiile arhivistice prezentate dezvăluie planul unei insurecții (iunie–septembrie 1848) și rezistența armată antirusească în Moldova (aprilie–septembrie 1848), susținută de logistică și efective românești, în strânsă legătură cu organizarea Legiunii Poloneze de Sud.

Izvoarele militare țariste denunțau: lupta pentru independență și unitate națională a moldovenilor; eforturile lor armate pentru înlăturarea rușilor; traficul de arme din Moldova; existența forțelor armate ale locuitorilor români de la munte (plăieși) și ale vânătorilor concentrați în Carpații de Curbură; tabăra de luptă cu baza operațională la Grozești (Oituz); luptătorii de *guerrilla* din muntele Ploșnița silindu-i pe cazaci să bată în retragere; dislocarea militarilor polonezi și români în sudul Moldovei și nord-estul Munteniei (Grozești, Vintilă Vodă, Lopătari).

Înarmarea moldovenilor în vara anului 1848, rezistența lor armată, precum și colaborarea revoluționară româno-poloneză i-au oferit Rusiei pretextul cel mai potrivit pentru a-și intensifica represiunea în Moldova, impunând aici o severă ocupație militară până în toamna anului 1850.

Hotel Lambert și românii, în vol. *Tentația istoriei. În memoria profesorului Pompiliu Teodor*, ed. Nicolae Bocșan, Ovidiu Ghitta, Doru Radosav, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, p. 183–184, p. 189–190; Ovidiu Bădina, *op. cit.*, p. 64–78.

²⁸ Angela Jianu, *A Circle of Friends. Romanian Revolutionaries and Political Exile, 1840–1859*, Leiden, 2011, p. 98.

²⁹ *Campania militară țaristă în Țările Române*, doc. 8, 53, 219.

Fragment din harta zonelor muntoase ale Moldovei și Munteniei,
întocmită de *Oberquartiermeister* Nepocoiciți (1848).
Arhiva Istorico-Militară din Moscova, Fond 846, opis 16, dosar 3285, fila 129.

